

EEN WERELD VAN
GEMEENSCHAPPEN

EEN WERELD VAN

Floor Ziegler & Teun Gautier

GEMEENSCHAPPEN

LEMNISCAAT

Voor Bart

© Copyright Floor Ziegler en Teun Gautier, 2023

Vormgeving Marc Suvaal

Omslagillustratie © Alice Hoogstad

Nederlandse rechten Lemniscaat b.v.,

Vijverlaan 48, 3062 HL Rotterdam, 2023

ISBN 978 90 477 1623 5

NUR 740

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Druk- en bindwerk Wilco, Amersfoort

Dit boek is gedrukt op milieuvriendelijk, chloorvrij gebleekt en verouderingsbestendig papier.

INHOUD

Vooraf **9**

REPORTAGES

- OP WEG – Wandelen van Amsterdam naar Friesland **13** | *Dagboek* **14**
- AMSTERDAM-NOORD – Een paviljoen in het Noorderpark **16** |
Boosheid is betrokkenheid **20** | Vliegtuig in de fik **23** | Kwetsbare
mensen met vuurtjes in hun ogen **27** | Ruig, onaf maar binnenkort
wereldberoemd **29** | Vijf broedstraten **30** | De wisselwinkel **34** | Jazz
on the Roof **34** | Toch nog klassieke concerten **35** | De mensen die
het verschil maakten **37** | Een beetje vertrekken **48**
- REDUZUM – Een gemeenschap in Friesland **49** | *Dagboek* **51** |
Reduzum vandaag **52**
- AMSTERDAM-NOORD – Uit een crisis kunnen mooie dingen
voortkomen **54**
- DORDRECHT – ‘Alles wat je mooi maakt vernielen ze niet’ **61** |
Dagboek **65**
- LEEWARDEN – Culturele Hoofdstad van Iedereen **66** | ‘It bêste lân
fan d’ierde’ **67** | *Dagboek* **70** | Een gehaakte pannenlap **72** |
Dagboek **74** | Leeuwardenaars op straat **77** | Niet lullen maar
poetsen **78**
- NIJMEGEN – Vóór de buurt of ván de buurt **79** | *Dagboek* **81** | Mijn
faux-pas **81** | Hangjongeren **82** | Broederij **83**
- AMSTERDAM – Burgelijke ongehoorzaamheid **85**
- EMMEN – Een bomvolle leegstaande winkel **87**

SCHIEDAM – Een jongen met een hoody **90**
LOO, LETTELE, OKKENBROEK – Wat is er zo fijn aan het wonen in een dorp? **93**
AMSTERDAM – Aanpak Eenzaamheid **97**
GEERTRUIDENBERG – Als ik de ‘Meesterburger’ was... **99** |
Dagboek **100**
EMMELOORD – Een warme wijk **102** | *Dagboek* **103**
VLAANDEREN – Geëngageerde Stadsmakers (met een s) **106**
TUNESIË, TAIPEI, MOSKOU – Stadmaken in het buitenland **109** |
Dagboek **109**
TIEL – De markt die een vlindertuin werd **114**
IJBURG – Samen een gebouw ontwerpen **121**
AMSTERDAM – Gevluchte kunstenaars in een broedplaats **128**
GARYP – Van het gas af **139** | Een miljoen euro winst per jaar **140**
HAARLEM – Een raadszaal vol boze bewoners **143**
AMSTERDAM-NIEUW-WEST – Soms gaat het mis (1) **150**
UTRECHT – Ambtenaren en bewoners **153**
AMSTERDAM-CENTRUM – Soms gaat het mis (2) **156**
ARNHEM – ‘Wethouder, maar nu even niet’ **167**
HINDELOOPEN – ‘Wie heeft hier nou eigenlijk een probleem?’ **170**
AUSTERLITZ – Ministers van de Toekomst **175** | Austerlitz Zorgt voor
Elkaar **176**
GOUDA – Gouda Bruist **178** | *Dagboek* **181**
AMERSFOORT – ‘Zienswijzen van bewoners wegschrijven’ **185**
HEERLEN – City Boost **191**
GRONINGEN – Coöperatie de SuikerBiedt **202**
IJBURG – Robin Wood **211**
DEN HAAG-ZUIDWEST – ‘Ik kan alles lassen’ **220**
BICKERSHEIDE – Als het daar kan, dan kan het overal **253**

INTERVIEWS

‘Kunst in de wijken en wijken in de kunst’ – *Interview met Oktay Aslan, ambtenaar van Stadsdeel Noord* **24**
‘De afschaffing van de stadsdelen is een kapitale fout’ – *Interview met Rob Post, voormalig stadsdeelvoorzitter* **26**

- 'We merken dat we een enorme boost aan de omgeving kunnen geven'
– *Interview met Simon van Dommelen, cultuurwetenschapper* **47**
- 'Een broedplaats voor de buurt' – *Interview met Brigitte Kool, Stadmaker in Haarlem* **57**
- 'Juist in de onderstroom wortelt de transitie' – *Interview met Wouter van Noort, journalist* **118**
- 'Een nieuw sociaal contract tussen burgers en overheid' – *Interview met Bernt Schneiders, vsbfonds* **146**
- 'Samen vieren dat het anders kan' – *Interview met Munish Ramlal, ombudsman Metropool Amsterdam* **164**
- 'Wat een prachtland!' – *Interview met Fokke Obbema, journalist* **182**
- 'Wat zijn wij nou als er geen Stadmakers zouden zijn?' – *Interview met Safka Overweel, Stichting DOEN* **197**
- 'Mensen en collectieven zijn niet transactioneel, maar relationeel'
– *Interview met Marleen Stikker, internetpionier* **207**
- 'Je kunt niet gaan slapen als je weet dat je buurman honger heeft'
– *Interview met Oumaima al Abdellaoui, een jonge Stadmaker* **214**
- 'Vragen we ons wel genoeg af wat bewoners zelf kunnen?' – *Interview met Frank Speel, Vereniging van Nederlandse Gemeenten* **226**
- 'Efficiency en het publieke domein gaan niet samen' – *Interview met Ruben Maes, strategisch adviseur* **243**
- 'Aandacht voor gemeenschapszin is geen links-of-rechts-discussie'
– *Interview met Jan Smelik, coördinator Nederland Zorgt Voor Elkaar* **260**

MINIATUREN

Gemeenschappen **39** | De waarde van vrijwilligers **53** | De grootste gehaakte deken van de wereld **74** | Hangouderen **76** | Katalysator **84** | Dwarszitter **91** | De ontmoeting vindt plaats in de ruimte **92** | Teun komt erbij **112** | Mislukt gebouw **124** | Buren ontmoeten elkaar **125** | Politie in gesprek met 'illegale' kinderen **130** | Wijkbedrijven **131** | Zomaar een dag in een Stadmakers-appgroep **134** | 'Kent u iemand die veel mensen kent?' **138** | 'Wy dogge mei' **142** | Verboden het schoolplein te vergroenen **149** | Drugsdealer **155** | Een verdrietige initiatiefneemster **159** |

Oefening in afwijzen **163** | Drijfveren **169** | De man die niets deed voor het dorp **174** | Een vliegende kinderhartchirurg **184** | 'Zandopslag met mogelijkheid tot bezoek' **190** | Ubuntu: 'Ik ben omdat wij zijn' **214** | Over kwetsbaarheid gesproken **218** | Gewoon dóen **226** | Het mannetje dat vertelt dat dingen niet kunnen **228** | Relevantie **229** | Gezelschapsspel **236** | De trots van Kloosterburen **266**

BRIEVEN

Overheid, ik geef het op! – *Eerste brief van Floor, januari 2021* **160**

Overheid, kunnen we je helpen? – *Tweede brief van Floor, zomer 2023* **247**

PRAKTISCHE INFORMATIE

Geld **41** | Tips voor het programmeren van buurtactiviteiten **45** | Wandelen door het land **55** | Stadmakers **55** | Bottom-up projectontwikkeling **123** | Broedplaatsen **126** | Vierduizend Stadmakers in een coöperatie **132** | Van klein naar groter **135** | Omgevingswandeling **136** | Het belang van echte en solide politieke steun **189** | Een driehoek van gemeenten, fondsen en bewoners **195** | Oprichting Sociaal-Creatieve Raad **200** | Stichting, BV of coöperatie? **206** | Programma SAMEN: een heerlijk zware last **230** | Suggesties voor initiatiefnemers, overheden en instituties **237** | Hoe kun je resultaten boeken als Stadmaker? **241** | Bewonersbewegingen op de kaart **279**

WE DOEN HET SAMEN! – EEN LANDELIJK MANIFEST **267**

Vele organisaties achter het manifest **278**

Dankwoord **279**

Bewonersbewegingen op de kaart **280**

VOORAF

Ruim 6,6 miljoen mensen in Nederland zijn actief in hun buurt, wijk, dorp of stad. Ze leggen parken aan, zetten energiecoöperaties op, doen vrijwilligerswerk in verenigingen, organiseren buurtplekken, zorgcoöperaties, broedplaatsen, bijlessen voor kinderen, taallessen voor nieuwkomers, buurttuinen voor iedereen. In de Rotterdamse wijk Delfshaven is een welzijnscoalitie actief die bestaat uit zestig bewonersinitiatieven, met duizend vrijwilligers. In het Friese dorp Garyp hebben bewoners sociale woningen gebouwd met het geld dat het dorp verdiende met een eigen energiecoöperatie. In Austerlitz hebben bewoners de zorg vrijwel helemaal zelf georganiseerd – en ook nog eens de lokale kroeg overgenomen. Het zijn maar een paar voorbeelden uit vele duizenden burgerinitiatieven.

Zonder het benutten van het enorme vermogen van gewone mensen kunnen we de grote uitdagingen van deze tijd niet het hoofd bieden. We kunnen ons land alleen verduurzamen met lokale steun, buurtnetwerken en initiatieven van onderop. De zorg is niet goed genoeg en is niet betaalbaar zonder de hulp van buurtbewoners. Eenzaamheid en armoede worden niet opgelost door beleid uit Den Haag, als niet óók de buurt erbij betrokken wordt.

Door samen een buurt te vergroenen en mooier te maken ontmoeten mensen elkaar: eenzamen doen mee, jongeren leveren een bijdrage, mensen eten gezonder uit de buurttuin, daklozen runnen een bar, musici leren de kinderen muziek te maken. Men-

sen worden gehoord en gezien – ze zijn onderdeel van een gemeenschap omdat ze een bijdrage kunnen leveren.

Dit is niet een boek van theorieën. Het is een praktijkboek waarin je als lezer met ons, Floor en Teun, meereist door heel Nederland. Eerst praten we je bij over de ontwikkeling van de Noorderparkkamer en alles wat daaruit voortkwam in Amsterdam-Noord, alweer jaren geleden. Het zijn anekdotes die je verderop, in de rest van het boek, als het ware in je rugzak meeneemt op je reis door de wereld van gemeenschappen. Ze kunnen je helpen om nog beter te doorgronden hoe zo'n gemeenschap ontstaat en tot bloei komt. Wij hebben destijds in het Noorderpark waardevolle dingen geleerd die je ook elders kunt toepassen, in welk dorp of welke stad je ook woont.

We nemen je mee naar mooie plekken waar we met inspirerende mensen in gesprek gaan – écht in gesprek, luisterend naar wat hen beweegt. Mensen op straat, initiatiefnemers, dromers, maar ook projectontwikkelaars, wethouders en burgemeesters. Mensen die opstaan om hun omgeving fijner, schoner, groener, gezonder, inclusiever, meer verbonden te maken.

We nemen je mee naar het Friese dorp Reduzum waar de bewoners vrijwel alles zelf regelen. Naar een park in Amersfoort dat door de omwonenden werd gerealiseerd. We maken kennis met een wethouder in Heerlen die burgerinitiatieven de ruimte gaf, met creatieve gemeenschappen in Tynaarlo, Dordrecht, Nijmegen, Gouda en Den Haag. Uiteindelijk komen we uit bij Bickersheide, waar bijna alle voorbeelden samenkomen, waar de overheid een andere rol heeft dan gebruikelijk en de lokale samenleving zichzelf opnieuw heeft uitgevonden.

Dit boek is een verzameling reportages, anekdotes, brieven, praktische informatie en interviews met mensen die ons inspireren. Kleine doosjes waar iets moois in zit. Als je al die mooie dingen aan elkaar verbindt, zoals de prachtige lappendeken uit Leeuwar-

den waarover we later in dit boek meer zullen vertellen, dan zie je iets groters. Dan zie je een wereld van gemeenschappen, en je ziet hoe inspirerend, krachtig en hoopvol die is. Er zijn doosjes voor bewoners, ambtenaren, ministers, projectontwikkelaars, architecten, politiemensen. Voor mensen die werken in de zorg, in woningcorporaties en nog heel veel meer. Eigenlijk voor iedereen die iets wil openen of ontdekken.

De verhalen in dit boek laten zien dat die wereld van gemeenschappen er eigenlijk allang is, dat het kan en ook hoe het kan. Je leest ook wat er in de weg kan zitten en hoe bewoners beter kunnen samenwerken met overheden en andere systeemwerelden. We hebben het over de leefwereld als het gaat om de bewonersinitiatieven in de samenleving, en over de systeemwereld als het de instituties van de samenleving betreft.

Het boek sluit af met een krachtig manifest, *We doen het samen!*, opgesteld door een coalitie van tientallen bewonersorganisaties die samen de bewonersbeweging vormen. Hierin kun je lezen hoe groot, verbonden en professioneel de beweging inmiddels is, hoe wij de samenwerking met de lokale en landelijke overheden en andere systemen zien. Het manifest bevat ook een vooruitblik naar 2040 en vertelt wat er nodig is om gezamenlijk naar de wereld van gemeenschappen te gaan.

We beschrijven in dit boek veel bijzondere mensen en plekken, maar realiseren ons heel goed dat we keuzes hebben moeten maken. Hiermee doen we velen tekort, want het is niet alleen ons verhaal, maar juist ook het verhaal van ontelbaar veel betrokken mensen. We hopen dat dit boek je zal inspireren en hoopvol stemmen, zoals het schrijven ervan ons heeft geïnspireerd en hoopvol gestemd.

Floor Ziegler & Teun Gautier